

TERZIJDE

LOCATIETHEATER IN ZEELAND

Het Zeeland Nazomer Festival heeft het tot zijn waarmerk gemaakt om boeiende locaties op te zoeken die een sterke meerwaarde voor bepaalde producties opleveren. Men kiest niet zomaar een aardig plekje uit maar wil een echte interactie tussen locatie en spel tot stand brengen. Dit jaar - de vierde editie sedert het festival onder leiding van Alex Mallems vernieuwd werd - stonden bovendien enkele creaties van gloednieuw werk op het programma waarbij het kader effectief van wezenlijk belang was.

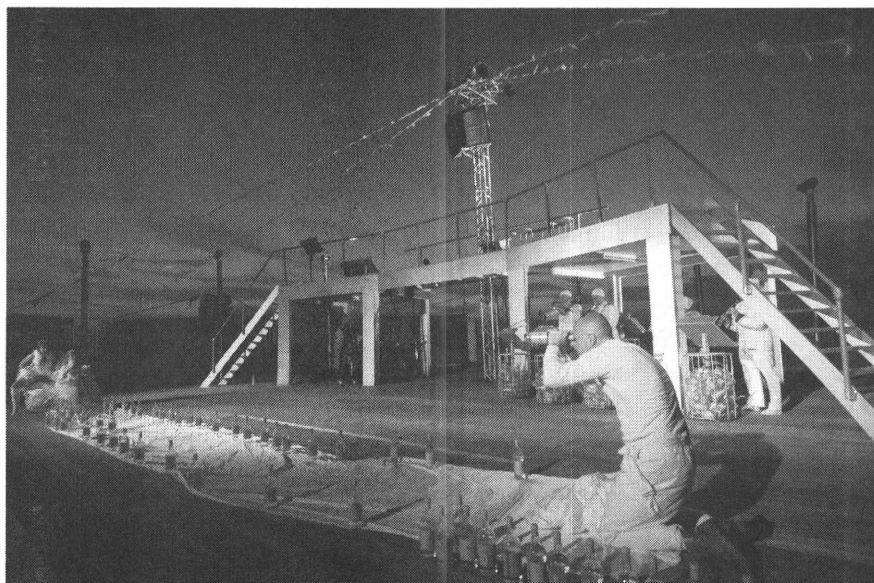
Het festival opende namelijk met een opera, *Sweetheart Come* van de Nederlandse componiste Mariecke van der Linden. Het libretto, gebaseerd op het lange gedicht van S.T. Coleridge, *The Rime of the Ancient Mariner*, werd geschreven door Marjolein Bierens. Het is een schitterend idee om deze opera op te voeren op de Westkappelse Zeedijk tussen Domburg en Westkapelle. Het mysterieuze verhaal van de zeeman die een albatros doodt, waardoor zijn schip en bemanning door allerlei onheil geplaagd worden en hijzelf gedoemd wordt om steeds opnieuw zijn wedervaren te vertellen, leent zich uiteraard zeer goed tot een encenering vlak bij de zee. De integratie van het gebeuren in het natuurlijke kader leverde een prachtig resultaat op.

De auteurs van *Sweetheart Come* baseerden zich zoals gezegd op het gedicht van Coleridge, maar lieten diens tekst helemaal los. Zowat de eerste twintig minuten zijn overigens vooral gewijd aan het oproepen van de zeemanssfeer; pas dan volgt het verhaal van de albatros en de vloek die de schipper over zichzelf en de bemanning haalt. Het schip drijft af naar de evenaar waar de zeelui omkomen van dorst.

Het opvallendste aspect van *Sweetheart Come* is inderdaad de setting. Het lijkt alsof de toeschouwers op een schip zitten en naar de gestileerde voorplecht kijken die de scène vormt en loodrecht op de zee gericht staat. Het schip klieft zich als het ware door de baren. De zee is dus de hele tijd aanwezig op de achtergrond en wordt een levendig symbool voor de kosmische krachten waarmee de schipper de strijd aanbindt. Naarmate de avond vordert wordt de zee donker en dreigender. Af en toe komt een vlucht krijsende meeuwen de unheimliche sfeer kracht bijzetten. Alles schijnt perfect te passen in het beeld, tot en met het onweer dat op de avond van de première op het einde van de voorstelling losbrak en de "epiloog" van het gebeuren voortijdig en ongenadig afsloot.

Van bij het begin van de voorstelling ziet het publiek de matrozen die tevens de muzikanten van de opera zijn. Opvallende figuren zijn echter vooral de twee vrouwelijke personages. Zij hebben de dubbelzinnigheid van de femme fatale: engelachtig, mysterieus maar tevens gevaarlijk, demonisch. Zij zullen de albatros uitbeelden en gestalte geven aan de twee mysterieuze stemmen van "death" en "life in death".

In de stijl van oude balladen vertelt *The Rime of the Ancient Mariner* over een fantastische zeereis die tevens een spiritueel avontuur is. Het doden van de albatros, die volgens sommigen voor de inspiratie zou staan, leidt tot een staat van innerlijke verlatenheid. Het is ook een verhaal van schuld en boete. *Sweetheart Come* legt heel eigen interpretatorische accenten. Door een groep matrozen op het toneel te brengen, wordt uiteraard een mannengemeenschap opgeroepen. De kapitein die hier de "mariner" is spoort zijn mannen aan tot onaneren en enkele malen is er ook een suggestie van homoseksualiteit. Vermits de albatros door twee vrouwen wordt voorgesteld lijkt het erop dat de kapitein het vrouwelijk principe of het leven zelf vernietigt. Dit cruciaal moment wordt in de opera prachtig in beeld gebracht: de twee vrouwen verschijnen als door de wind gedragen in wapperende kleren en in een hallucinerend licht opzij van het schip. Er weerklinkt een

Sweetheart Come op de Westkappelse Zeedijk
(foto: ZNF/Lex de Meester)

melodische, hemelse zang die sterk contrasteert met de muziek van het geheel, die veeleer de unheimliche atmosfeer oproept.

De mysterieuze vrouwen keren op het einde terug op het toneel en vormen de masten van het schip om tot kruisen. Daarop begeleiden ze de kapitein van het bovendek naar beneden. Als hij naakt in het midden van de scène staat en door de vrouwen in een wit laken gehuld wordt, is dit duidelijk een beeld dat tegelijk de idee van een ritueel offer en van een heropstanding in deze of gene wereld oproept. Veel sterker dan bij Coleridge wordt in dit indrukwekkende slot de heropstanding of verlossing van de kapitein gesuggereerd.

De rol van de kapitein staat uiteraard centraal in *Sweetheart Come*. Jack Vecht vertolkt de figuur met de nodige trots maar laat ook enige humor in het spel toe. De echte hoofdrol in deze productie is echter de schitterende setting die een concreet equivalent oplevert voor Coleridges kosmische beeldspraak.

Een andere interessante creatie van het Zeeland Nazomer Festival is *De Oranje Kasuaris* van Nirav Christophe. Met dit stuk over het conflict tussen Prins Maurits van Oranje en Johan van Oldenbarnevelt geeft het Festival een nieuwe impuls aan een genre dat een beetje in de vergeethoek raakte: het historische drama. De auteur laat de twee hoofdpersonages elkaar ontmoeten in een soort niemandsland tussen de dood en het hiernamaals. Ook hier wordt de opvoering mooi geïntegreerd in de gekozen plek, vlak bij de Hervormde kerk in IJzendijke, het Zeeuws-Vlaamse stadje dat vierhonderd jaar geleden door Maurits bevrijd werd en dat nog steeds de reminiscenties aan de prins in ere houdt.

De voorstelling begint bij de kiosk op de Markt waar via de luidsprekers verslag wordt uitgebracht van de uitvaart van Maurits. De toeschouwers sluiten zich als het ware aan bij de begrafenisstoet en gaan naar de plaats van de eigenlijke opvoering bij het kerkje. Dat geeft al aan welk raam Christophe voor zijn verhaal bedacht. Het witte trappendecor en een stellage tegen de kerkmuur vormen het overgangsgebied voor het dodenrijk. Op de trappen wacht Oldenbarnevelt op zijn zopas gestorven tegenstander. Een vrouwelijke poortwachter stelt dat de overledenen slechts samen met iemand anders door de poort van het hiernamaals kunnen gaan: een ideeetje om enige dramatische dynamiek aan het gebeuren te geven. Deze poortwachter blijkt Anna Uittenhove te zijn die van zichzelf getuigt dat zij "levend begraven [werd] door de inquisitie". In haar confrontatie met Maurits transformeert zij zich op een bepaald ogenblik ook tot Anna van Saksen, zijn moeder. Op die manier krijgt de ietwat artificiële figuur een extra dimensie en kan de auteur ook de tragiek van deze krankzinnig gestorven vrouw een plaats geven

in zijn stuk. Zij vertelt immers ook over Maurits' jong gestorven broertje en hoe zij niet de minste steun kreeg van de vader, Willem van Oranje.

Constant aanwezig op de scène is ook een knaap, een bastaardzoon van Maurits, die uitkijkt naar de komst van zijn vader. Ook hier komt de persoonlijke thematiek van de relatie tussen een professioneel gedreven vader en een verwaarloosd kind aan de orde.

Maar de kern van stuk is natuurlijk de ontmoeting tussen Maurits en Oldenbarnevelt. Door toedoen van de prins werd Oldenbarnevelt aangehouden en terechtgesteld. In de hernieuwde confrontatie tussen de twee mannen maakt de auteur niet alleen de manipulatie rond deze politieke moord duidelijk, maar tekent hij vooral twee radicaal verschillende persoonlijkheden. De militair en strateeg staat tegenover de politicus. Terwijl Oldenbarnevelt tolerantie voorstaat, is de prins compromisloos, ook inzake godsdienst. De "kasuaris" in de titel van het stuk verwijst trouwens naar een erg agressieve exotische vogel waarmee Maurits zich enigszins indentificeert. Verzoening tussen beide mannen is uiteraard onmogelijk.

In de aanwezigheid van zijn eigen kind ontdekt de radeloze Maurits ten slotte toch de "goddelijke genade". In een theateraal mooi slotbeeld treedt hij met zijn zontje op de schouders het hemelse licht binnen.

In een efficiënt dramatisch kader maakt Nirav Christophe een geslaagde combinatie van historische gegevens en persoonlijke tragiek van de personages. Toch blijft precies dat tweede aspect - de menselijke gevoelens - enigszins aan de oppervlakte. De acteurs - Jacobs Beks als Maurits en Herman Verbeeck als Oldenbarnevelt - zijn gedreven maar blijven te veel historische figuren.

Ook al heeft de locatie hier niet de dramatische impact die ze heeft bij *Sweetheart Come*, toch gaf de sobere, suggestieve scène vlak bij de kerk van IJzendijke ook hier een niet te onderschatten meerwaarde aan de productie.

Jozef DE VOS

Sweetheart Come, opera van Mariecke van der Linden (muziek) en Marjolein Bierens (libretto). Productie ZNF i.s.m. Luna's fridge. Regie: Mariecke van der Linden; vormgeving en licht: Tom Verheijen; dramaturgie: Alex Mallems; kostuums: Lies Van Assche. Première: Westkappelse Zeedijk, 30 augustus 2004.

De Oranje Kasuaris van Nirav Christophe. Productie ZNF. Regie: Vincent van den Elshout; vormgeving: Kris van Oudenhoven. Première: IJzendijke, 1 september 2004.